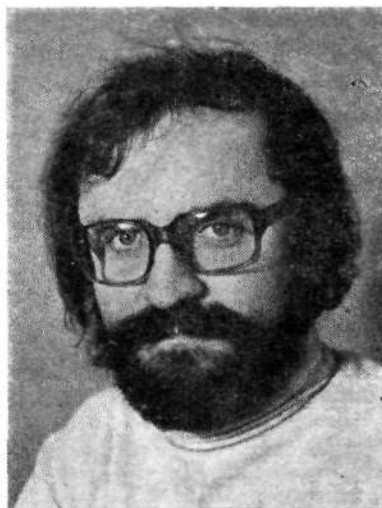

Mate
Dolenc

Duhovi kapitana Klempa

Leta 1968 sem bil na tovorni ladji Velagora na potovanju po deželah zahodne Afrike kot popisovalec ladijskega inventarja. Ladja je bila na svoji poslednji vožnji, stara, ofucana ladja, premazana z neštetiimi plastmi črne barve, ki jo je neustavljivo spodjedala rja. O tem potovanju sem napisal poročilo v knjigi Popisovalec inventarja, ki še čaka — in že dolgo čaka — da bi ugledala luč in temo sveta, čeprav je

sicer že znana nekaterim mojim ožjim znancem. Potovanje, ki se je začelo na videz mirno in naj bi potekalo po vseh pravilih rutinske tovarne plovbe, se je zapletlo in se spremenilo v nekaj drugega; no, kot rečeno, o tem v omenjeni obširnejši knjigi. Tu bi rad govoril o nečem drugem. V Popisovalcu inventarja sem opisal potovanje z vsemi njegovimi (in svojimi) skoki na stran, vendar je ostalo nekaj podrobnosti, ki niso bile neposredno povezane s plovbo te ladje, zato sem jih tam spustil, so pa ostale kot dodatek, ali, bi lahko rekel, dodaten material, ki bi ga želel uporabiti posebej, da se ne zapravi po nepotrebnem in da z njim primaknem kakšno malenkost v prid svoji materialno bedni eksistenci. Tale zgodba, ki se mi bo zdajle ponovno spletla in razpletla pred očmi, izvira iz enega od večerov s kapitanom P. jem, ki sva ga preživela v njegovi kabini ob viskiju — ob znamki Chivas Regal, mimogrede. Kapitan mi jo je povedal.

Preden pa začnem z njegovo pripovedjo, naj se spomnim tistega časa — tistih mesecev na ladji — tako, za back-ground, recimo! Bili smo na sidru pred Lagosom in z nami še kakšnih štiristo ladij vseh velikosti in narodnosti. Na kopnem so imeli državljansko vojno, ki je bila znana pod imenom Biafrska vojna, in zaradi nje se oblastem ni prav nič mudilo pri razkladanju naročenega blaga z ladij, razen s tistih, ki so dovažale orožje. Če so že kaj delali ob pomolih pristanišča Apapa, je delo zaradi popolne dezorganiziranosti in lenobe pristaniških črnuhov potekalo strahovito počasi; drugo pristanišče, z imenom Tin-Can, so tedaj šele delali, in ko so ga zgradili, so imele v njem popolno prednost nemške ladje, ker so ga delali sami Nemci. To jih je stalo manj, kot bi jih zgubljanje časa na sidru. Kdor ima, pač ima.

Mi, drugi, ki nismo imeli, smo čakali pred luko deset, enajst mesecev. Lahko si je misliti, kako je bilo z ladjami po tolikem času. Uboji in zločini vseh vrst so se kar vrstili; povrhu pa so ponoči prihajale s čolni do ladij bande črnih razbojnikov, ki so pokradli s palub vse, kar ni bilo pritrjeno z vijaki in verigami. Dogajali so se pretepi in pravi pokoli — toda o tem v Popisovalcu inventarja.

Naš barba je bil še mlad, nekje tik pred štiridesetimi, a močno zapit. Naj povem brez posebnega sramu, da sem mu v tej drugi lastnosti uspešno sledil, če nisem celo nekoliko prednjačil. Tak sem že prišel na ladjo in česa drugega, kot da se bo to na ladji nadaljevalo, ni bilo pričakovati. Niti želel si nisem drugega. Potovanje naj bo totalno v vseh razsežnostih, sem odločil. Potovanje v vse dane možnosti, po morju in po vseh možnih rokavih moje osebe. In na ladji je to lahko, če nimaš posebnega dela in določenih delovnih ur, tako kot drugi člani posadke, kajti kot popisovalec inventarja nisem imel posebej določenega delovnega časa; pijače je pa mnogo in poceni, ker nanjo niso prilepljene kopenske carinske, prometne in trgovske dajatve. Lahko sem si privoščil znamke, o katerih bi na kopnem lahko samo sanjal.

Vendar sem se ves čas potovanja nekako držal na površju, ali bolje rečeno, občasno sem prihajal na površje po zrak. Tedaj sem se zabaval s popisom inventarja, ladijskega in svojega, lahko sem pa tudi bral številne knjige iz ladijske knjižnice — to je bilo nekaj polic v potniškem salonu, knjige pa so bile večinoma ameriške in angleške, nekdam last potnikov iz teh dveh dežel, ki jih je Velagora vozila v svojih boljših časih — ko je na primer še delovala klimatska naprava in še ni ob spojih curljalo olje iz bloka ladijskega stroja; ko niso po hodnikih pod stropnimi oblogami še pokale cevi za vodo in še niso nastajali kratki stiki v električnem omrežju in zaradi tega požari, ki so povzročali na kupe nevarnosti, med njimi je bila najhujša odmrznjenje hladilnikov, saj je s tem grozila nevarnost, da se pokvari hrana.

Nekdanji potniki, največ stari Amerikanci in Angležinje, so torej pustili na policah v salonu lepo število knjig. Večinoma so bile žepne izdaje in več kot polovica vseh so bile tako imenovane Horror Stories — zgodbe groze vseh vrst, od angleških duhov do ameriških izganjalcev hudiča. Sredi vseh grozovitosti, ki so se dogajale dan na dan na kopnem in na ladjah, sem bral zgodbe o grozah vseh vrst in se spraševal, kaj pravzaprav žene ljudi k takšnemu branju — in pisce k takšnemu pisanju — ko je pa grozovitosti okrog nas več kot dovolj? Prihajal sem do raznih sklepov, ne zmerom enakih; v glavnem, sem domislil, so te zgodbe namenjene ljudem, ki živijo daleč od grozljivosti sveta, zaviti v debele plašče svojih varnih, največ meščanskih življenj, kakršno se je, ne navsezadnje, ponujalo nekoč tudi meni. Ljudem, ki živijo, manjka pragon, nezavedno pogrešajo strah, ki so ga občutili njihovi predniki v pradavnini, strah pred nevarnostjo in neznanim, ki ga še danes občutijo živali in majhni otroci v določenem obdobju. Pomankanje tega strahu je treba z nečim nadomestiti. Temu bi

lahko ugovarjal, češ: Kaj pa strah pred veliko vojno, pred uničenjem sveta, ki bi ga vendar vsak od nas moral neprestano čutiti globoko v svojih kosteh, saj nam ves čas in tako od blizu grozi? Kot kaže, smo se tega strahu tako navadili, da ni več pravi strah. Atomske vojne me ni nič bolj strah kot tega, da me na cesti ubije avtomobil, da me za kakim vogalom zakolje sezonski delavec ali pri kopanju požre morski pes. To pa niso prastrahovi, ampak samo vsakdanje skrbi.

Duhovi so del prastrahu. Duhovi so bili prva vez med človekom in skrivnostjo narave. Bili so prevodnik med človekom in neznanim, ki ga je obkrožalo. Iz duhov so nastala verstva, ki so bila prva razlaga sveta. O tem bi mi najbrž znali marsikaj povedati tisti zamorci, ki se na kopnem besno bojujejo med seboj in ne berejo nobenih knjig o duhovih, ker imajo originalne duhove še v sebi in okoli sebe, strah pred njimi pa še danes zažrt v svojih kosteh, čeprav je treba hkrati povedati, da so tudi ti že začeli knjižiti svoje duhove, saj so se med njimi pojavili prvi pisatelji, katerih knjige slonijo na izročilu njihovih starih in še zdaj živih strahov. A pri njih je to začetek knjiženja. Mogoče bojo šele takrat, ko bojo imeli vse svoje duhove vknjižene tako kot belci, izgubili svoj prastrah — in se vračali ponj v svoje knjige.

Kapitan je približno vedel, kaj berem in s čim se ukvarjam, sicer se pa ni zanimal za moje osnovno delo na ladji, ki sem ga dobil prek srečne zveze, saj bi inventar lahko popisali tudi po potovanju, zato ni bilo nujno poslati mene z ladjo v Afriko. O meni je vedel, da na kopnem pišem nekakšne zgodbe—nadaljevanke za drugorazredne revije, zgodbe za razvedrilo itd. Zanimal se je za književnost in je rad bral, bil je čisti naivec, brez posebnega intelektualnega razumevanja tistega, kar je bral. Mogoče je bil snob, tega ne vem. Vsekakor mu je bilo veliko do literature in do vsega okrog nje — tudi do mene. Mene kot pisca zabavnih zgodb ni ločeval na primer od kakšnega Dostojevskega. Imeti mene na krovu je bilo zanj imeti na krovu Dostojevskega. Jaz sem se po svojih močeh trudil, da bi ubil njegovo slepo vero v literaturo. Ubijala sva jo skupaj z viskijem, ki ga je bilo na ladji obilo in je bil, kot sem že povedal, poceni. Videl sem, da pelje viski kapitana v pogubo; a kaj naj bi bil storil? Saj sva šla oba približno isto pot. Vendar jaz nisem bil kapitan in od mene ni bila odvisna nobena reč na ladji — še če bi na koncu ostal brez popisa inventarja, bi lahko po potovanju to storil kdo drug, jaz pa ne bi bil prikrajšan, saj bi bilo potovanje že za mano. S kapitanom je bilo pa drugače; ta se je bal manevriranja z ladjo, posebno v pristaniščih, ki so bila v kanalih ali deltah rek in se ga je nacedil vsakič, preden smo prišli v luko. Seveda njegova nacejenost ni bila površinska, da bi se bil majal, padal, kolcal — temveč je tičala takó globoko v njem kot njegov želodec. Poznalo se mu je na očeh in pri govorjenju. Oči je imel zbegane — kot na primer Peter O'Tool. Kot da bi bil kratkoviden, pa ne bi hotel nositi očal. Kratkoviden seveda ni bil, saj ne bi smel biti, z očali ga sploh ne bi vzeli na pomorsko šolo. In govorjenje — čisto navadne

misli je mešal z nekakšnimi abstrakcijami, da bi ga sam vrag ne razumel. Kot da so njegove besede preslaboten in neučinkovit stik med blodnjakom njegovih misli in zunanjo okolico. Vendar se mu je to dogajalo samo v zasebnih pogovorih z mano ali s katerim od častnikov, medtem ko je bilo vse, kar se je tikalo vodenja ladje, brez teh primesi in prav malobesedno, bi lahko rekel.

Iz najinih neredkih skupnih seans v njegovi kabini sem počasi razbral, da ima skrbi zaradi ženske na kopnem; zaradi svoje žene, na katero je bil bolno ljubosumen. Dokler je bil trezen, ni seveda ničesar črnil o tem. In tudi pri seansah nič določenega. Vseeno sem sčasoma razumel, da so mu nekoč zdravniki rekli, da ne bo mogel imeti otrok — da ima slabo seme ali kaj — in da je imela njegova žena kljub temu dva otroka, ki naj bi bila njegova. Menda sta bila spočeta natančno v času, ko je bil on doma, in sta mu bila tudi nesporno podobna — torej bi bilo lahko vse v redu in so se zdravniki pač zmotili. Pa ni bilo v redu. Kaj če se zdravniki vseeno niso motili? Kako je prišla potem žena do teh dveh otrok? In tako naprej. Res, huda skrb za moža, ki je samo vsako drugo leto nekaj mesecev doma.

Naj preidem nazaj na duhove! Knjige o duhovih v ladijski knjižnici so me zelo pritegovale. Ghost Stories! V njih je bilo privlačno shrljivo branje, ki je včasih mejilo na pravo poezijo; večinoma so bile zgodbe naslonjene na staro angleško tradicijo, na pokrajinska pričevanja iz vaških kronik in cerkvenih knjig, seveda v tesnem stiku z vero, novejše zgodbe, posebno ameriške, pa še s parapsihologijo in sploh para-normalnimi pojavi. Kdor pozna Anglijo, ve, da je njena atmosfera naklonjena duhovom; meglene, valovite pokrajine, stara arhitektura, polna niš, stolpičev, stranskih kril, parobov in nadzidkov, arhaičnost ljudi, z njihovim oblačenjem in vedenjem, in ne nazadnje njihovo vreme... Ni čudno, da se v takšnih pokrajinah pojavljajo davno umrle osebe in da ob angleških obalah v meglenih dnevih in deževnih nočeh plujejo ladje—fantomi.

S takimi knjigami sem si krajšal čas med eno in drugo seanso pri kapitanu. Tudi ta jih je bral in najino popivanje je bilo včasih bolj podobno spiritistični seji kot pogovoru dveh izobraženih mož na ladji. Kapitan je verjel v duhove in zdelo se mi je, da je tudi v sebi ali nekje blizu sebe čutil nekega duha; mogoče je bil to duh tistega pravega — ali namišljenega — možkega, ki je dvakrat oplodil njegovo ženo. Mogoče je bil duh njegove žene, čeprav je bila še živa, vendar je bila daleč. Mogoče je bil kakšen čisto neznan duh. Mogoče je bil duh sam kapitan — saj je taval po zgornjih delih nadgradnje kot duh, vedno oblečen v belo uniformo, čeprav nihče drug od posadke ni nosil nobene uniforme, tudi častniki ne — z belo kapo na glavi in gosto, črno brado, ki je sivela samo na zalizcih, zaradi česar je bil videti na vso moč eleganten — in z zbeganim O'Toolovskim pogledom, kot bi gledal nam nevidne osebe, ki so hodile po krovu (ali pa mogoče samo kakšno ladjo, ki bi se nam lahko nepričakovano zabila v bok?)

Na palubi čolnov sva se srečala tistega večera; ležal sem v ležalnem stolu, noge pa držal na ograjo, pil viski iz kozarca, ki sem ga imel ob nogi

na tleh in gledal v smer, ki mi jo je trenutno odkrivalo vrtenje ladje na sidru; včasih je bilo to morje, prerešetano od črnih trupov čakajočih ladij, včasih pa kopno. Mesto, podobno Manhattanu, ki se je kot z neba usralo v močvirno delto reke. Včasih ga je someglica, ki se je dvigala iz morja kot iz peklenskega kotla, popolnoma zakrila. Menda so se nam ribe zaredile v pljučih od vlage, ki smo jo morali dihati. Drugič spet so se težki, morski oblaki v kakšnem svojem kotičku razklenili in spustili skozi odprtino čudno svetlobo, kot bi bil kakšen bog odprl okno v svojih podnicah in pogledal dol; le kateri bog bi lahko to bil, sem ugibal, če pomislim na zmešnjavo ver, ki so se prerivale v tej deželi? Je bila katera od različnih krščanskih bogov ali je bil Alah ali kakšen poganski bog iz džungle? Ali so bili mogoče vsi skupaj, se prerivali pri odprtini v podu neba in hahljaje opazovali pizdarijo, ki so jo spodaj zakuhali? Se mogoče med sabo razumejo in se skupaj zabavajo ali se mogoče pretepajo med seboj, tako kot tisti spodaj? Popivajo ali kadijo marihuano?

Kapitan je obstal ob mojem ležalniku in gledal v isto smer kot jaz. Trenutno sva lahko videla vrh poveljniškega mosta in vrhove jamborov tovrne ladje, ki se je pred mesecem dni potopila nam vsem pred očmi. Natovorjena je bila s cementom, ta pa se je zaradi dolgega čakanja, vlage in kaj vem kakšnih okoliščin strdil in postal tako težak, da se je ladja pogreznila. Posadka ni mogla storiti ničesar, ker so bile štive dobesedno zabetonirane. Pobrli so se v rešilne čolne in šli na drugo ladjo iste narodnosti. Pozneje so jih s čolni odpeljali na kopno in jih z letalom poslali domov.

Moram povedati, da je bil moj barba zadnjih nekaj dni petega meseca na sidru presenetljivo miren in ni kazal znakov alkoholne zbežanosti, čeprav je tu in tam popil kozarček viskija, že iz navade. Ko sva zadnjič govorila o knjigah iz salona, je povedal, da je bral Cornwallske zgodbe groze, ki jih je pustila na ladji zelo stara Angležinja — na notranjem ovitku je bilo napisano njeno ime: Miss Jenny Kelly, Morwenstow. To je bilo najbrž kakšno megleno mesto na cornwallski obali, polno zadimljenih pubov, z algami obraslih lesenih bark, starih cerkva in pokopališč s kamnitimi križi nad megličastimi grobovi. Knjiga se je začela z uvodom, v katerem je bil takle prvi stavek: »One Man's Terror is Another Man's Fun.«

Kapitan je spregovoril:

»Ste vi že napisali kakšno zgodbo o duhovih?«

Malo sem pobrskal po spominu in ugotovil, da sem sicer imel nekaj misticizma v nekaterih zgodbah, prav o duhovih pa nisem še ničesar napisal in to sem povedal kapitanu.

Rekel je:

»Bi vam kdo objavil takšno zgodbo, če bi jo napisali?«

Moral sem reči, da ne vem. Dodal sem, da je pri nas najbolj cenjena težaška, komplicirana in filozofsko ter stilno kar se da globokoumna literatura na eni strani, na drugi pa razni avantgardni poskusi — da kritiki ne cenijo zgodbe kot zgodbe, ki bi se, recimo, lahko res zgodila — razen tedaj, če je zavita v visoko filozofijo ali kakšen nenavaden, nov stil, še posebno

pa, če se ukvarja z raznimi jezikovnimi prijemi in prevrati, da, v glavnem se je treba ukvarjati z jezikom, manj z vsebino, najslabše pa je, če je zabavna — no, in če bi hotel z »one man's terrorjem« narediti »another man's, fun«, bi bili vsi proti temu in najbrž ne bi našel nobenega urednika, ki bi to tiskal.

»Ampak«, je rekel kapitan, »mogoče bi pa vseeno poskusili. Vem za tako zgodbo, ki se dogaja v naših krajih — vsaj tisti del, ki se dogaja na kopnem. Mogoče bi bilo dobro enkrat prenesti kaj takega v naše kraje in našo književnost...«

»Oh,« sem vzdihnil, kajti misel o prenašanju nečesa tujega na naša tla mi ni bila všeč in s tem gotovo ne bi dosegel takšne narodoljubne slave kot Linhart, ko je prenašal tuje stvari k nam.

»Moja zgodba je resnična,« je rekel barba, »večji del mi jo je povedal moj najboljši prijatelj vseh časov, kapitan dolge plovbe Anton Klemp, ko je bil še živ — je zgodba o njem samem. Na žalost on ne pozna njenega konca oziroma se ga ne zaveda, ker ga ni več. Če vas zanima...«

»Seveda me zanima,« sem rekel, »ampak viskija mi je že zmanjkalo v tem kozarcu in danes je tako vroče...«

»Z viskijem si ne bova delala težav,« je rekel kapitan in se otožno nasmehnil v črno brado, »sam si ga danes še nisem privoščil — lahko si ga pa skupaj, če pridete k meni v kabino.«

»Seveda pridem,« sem rekel. Zmenila sva se, da pridem, brž ko se bo zvečerilo, do tedaj pa ni bilo več daleč. Nebo je bilo že več dni tako težko od vlažnih oblakov, da človek, razen ob pogledu na uro ob nobenem dnevnem času ni vedel, ali je jutro, sredina dneva ali večer. Zdaj so kazalci pokazali, da je do noči še ura, prej pa je bilo treba še povečerjati. Kako rad bi se bil oprhal, pa, žal, to ni bilo več mogoče — sladke vode smo imeli premalo, da bi jo lahko spuščali skozi tuše — deloval je samo tuš na vrhnji palubi, iz katerega je tekla morska voda, ta pa ni bil privlačen, ker je bila voda sparjena in umazana. Torej sem šel večerjat prepoten in umazan kot že toliko mesecev, zraven pa sem razmišljal o kapitanu, ki je bil resnično zelo miren in trezen. Po pogovoru na palubi je tudi on odšel jest, v svojo kabino, kamor mu je hrano nosil strežaj.

Ko sem se po večerji vzpenjal po zunanjih stopnicah proti vrhu nadgradnje, kjer je bila kapitanova kabina, so mornarji spodaj na krmi pripravljali veliko luč za ribolov. Na žici so jo spustili s krme skoraj do morske gladine in tam je privabljal ribe, največ kak meter dolge sabljarice z grozljivimi zobmi; te ribe so le redki jedli, večinoma so se usmradile in so jih metali nazaj v morje, kar bi se mi v našem morju zdelo bogokletno, tukaj pa je bilo čisto vseeno, ker jih je bilo na milijone in ribolov ni bil namenjen prehranjevanju, ampak zatiranju živčne napetosti med posadko. Na splošno je ribolov ena najbolj razširjenih religij in brez dvoma uspešno opravlja funkcijo osebne psihoterapije. Zato sem hotel, pred časom versko blaznega prvega natakara Luciana Puca speljati na ribolov od molitev pod razpelom, ki ga je imel v kabini, pri tem pa nisem posebno uspel. Nekaj časa je sicer lovil sabljarice in hkrati seveda, žebbral različne molitve —

potem pa je spet nehal loviti ribe in dejal, da noben ribolov ne more nadomestiti iskrene molitve. Vendar mislim, da je vsaj nekaj dni verjel v ribolov. Kar mu je ostalo ribjega, je bilo to, da je ob petkih jedel samo ribe, kuharja pa sta mu jih morala pripravljati tudi tedaj, če smo vsi ostali jedli kakšno drugo, bolj pregrešno, nepetkovo meso. A o teh podrobnostih imam mnogo napisanega v Popisovalcu inventarja in naj me zdaj ne odvrtaajo od osnovne zgodbe, ki bi jo rad povedal, takó, kot mi jo je povedal kapitan, ali vsaj čimbolj takó — ker tu res nisem imel namena opisovati okoliščin in dogodkov na desetmesečnem sidru pred Lagosom med Biafrsko vojno, ki je potekala na kopnem (čeprav daleč stran od Lagosa) — in je šla mimo nas, kot grejo vse oddaljene lokalne vojne, kadar smo mi na varnem v svojem domačem mestu. Preklinjali smo jo zato, ker nam je kradla čas.

Po večerji sem se torej povzpел do predzadnjega nadstropja nadgradnje, kjer je bila tik pod poveljniškim mostom kapitanova kabina. Vrata so bila odprta in pripeta na steno, da ne bi udarjala zaradi valjanja ladje in lahko sem vstopil, ne da bi bil trkal. Kapitan je sedel za veliko pisalno mizo, na kateri je stala steklenica Civasa Regala in dva kozarca. Videl sem, da je vzel sestanek z mano zelo obredno in nama je namenil gosposko pijanost, saj je bil Chivas najdražji viski na ladji; stal je pet dolarjev, medtem ko so bile druge znamke po dolar ali dva.

»Kako gre?« je rekel kapitan, ko sem sédel v nizek naslanjač na nasprotni strani mize, tako da je bil kapitan na svojem višjem stolu za glavo višji od mene.

»Kako naj bi šlo? Počasi in z muko, ne,« sem rekel in takoj dodal vprašanje, ki je bilo na ladji najpogosteje izgovorjeno in je bilo že bolj fraza kot vprašanje;

»Kdaj zaplujemo noter?«

»Agent pravi, da najkasneje v kakšnem tednu,« je odgovoril kapitan in hkrati napravil gesto, ki sem jo pričakoval; nagnil se je naprej in natočil viski v oba kozarca. Bila sta težka, velika, kristalna kozarca in napolnil ju je do polovice; od tega trenutka naprej sem imel pravico, da si natakam sam, po potrebi.

»Povedal vam bom torej zgodbo,« je rekel barba, »vi pa jo lahko uporabite, če boste hoteli.«

»Ali če bom mogel,« sem dodal. Oba sva dvignila kozarca, ju za hip pridržala v višini nosov, ju potem še malo dvignila, v znak, da si nazdravljava, in naredila vsak svoj požirek. Občutek v grlu in v želodcu je bil na moč prijeten.

Zgodba o duhovih kapitana Antona Klempa

»Kapitan Anton Klemp in jaz sva bila vrstnika istih let; skupaj sva hodila na pomorsko šolo, na isti ladji sva bila kadeta in približno ob istem času sva naredila kapitanski izpit. Pozneje nisva nikoli več plula skupaj,

vendar sva se občasno srečevala na kopnem, zato sva v glavnem zmerom vedela drug za drugega, kje sva in kaj je z nama — vsaj najosnovnejše podatke. Včasih sva bila na kopnem skupaj po nekaj dni, saj veste, kako je to; skupno klatenje po gostilnah in barih, popivanje, lov na ženske...

Anton je bil precej čuden tip, imel je lastnost, da je hitro in zelo radikalno menjal svoja razpoloženja; to me je dostikrat odbijalo od njega in takrat sem se raje umaknil iz njegove družbe. Vseeno sva se, v glavnem, dobro razumela in sva se veselila vsakega srečanja — če se je pa sem in tja kakšno srečanje spridilo, pa bog pomagaj!

Anton je imel v Podbočju, zakotni vasi na Dolenjskem, zidanico, ki jo je podedoval od strica, in tja je hodil sam, kadar je imela ljudomrzno obdobje. S sabo je jemal samo svojo psico, mešanico med šarplanincem in nemškim ovčarjem — ime ji je bilo Šara — in ta psica ga je tudi spremljala na potovanjih, vedno jo je jemal s seboj in je bila prava ladijska psica, vajena ladje in morja.

Tako sva se z Antonom dolgo poznala, se srečevala, se ločevala, plula vsak po svojih morjih in se spet sestajala v domačem, dokler se ni nekoč zgodilo, kar se je pač moralo; Anton je našel žensko svojega življenja. Mimogrede, tudi jaz sem jo našel, ampak zdaj govorim o Antonu Klempu, ne o sebi, in mene to, vsaj na začetku, ni tako spremenilo kot njega...

Njegovo življenjsko odkritje je bila Primorka, stara štiriindvajset let, kar se je ujemalo s štiriintridesetletnim moškim — imela je dolge lase take barve kot svetlo pivo, krepko, kraško postavo, kar pomeni majhne joške in veliko rit — bila je odločna punca, ambiciozna, čeprav meni dolgo ni bilo jasno, v katero smer — celo malo gospodovalna, trmasta, nekoliko freh, ampak pri vsem tem tudi hudičevo šarmanтна — no, to so moja opažanja, saj sem imel čast, da sem jo spoznal; za Antona je imela seveda v sebi še mnogo več. Imela je pa tudi lastnost, ki jo je moral, hočeš, nočeš, pogoltniti; ni marala psov. Šari se je slabo pisalo. Ker psice niso neumne, je bilo sovraštvo kmalu obojestransko. Tako se je moral moj ubogi Anton posloviti od svoje dolgoletne spremljevalke, in to je storil prvič, ko je peljal izvoljenko svojega srca v zidanico v Podbočju — Šaro je pustil pri kmetu, pri katerem je kupoval vino, kmet jo je privezal na verigo in bilo ji je usojeno, da do smrti opravlja službo psa čuvaja na trdnih tleh, če se ne bi bilo zgodilo drugače.

Doris tudi Antonove zidanice ni preveč marala. Že prvo noč, ki sta jo prebila v njej — potem, ko sta oddala Šaro — jo je bilo strah. Anton mi je o tem pripovedoval nekaj dni kasneje. Ne vem, če poznate tiste kraje na Dolenjskem...

»Poznam, poznam,« sem rekel, »to je vas pod Gorjanci, na vhodu v ozko dolino, kjer živijo večinoma reveži, ki gojijo šmarnico; na glavnem trgu je velika gostilna, imena se ne spomnim, sem pa jedel v njej dober golaž; potem je še ena gostilna, ki je ilegalna in se v njej zbirajo poslednji dolenjski kraljci in deseti bratje...«

»Ja, to je natančno ta vas. Veste, o Antonovi ženski sem si kmalu ustvaril določnejše mnenje. Bila je iz zelo ugledne malomeščanske družine iz Pirana, imeli so dosti denarja, lepo vilo na hribu, velik avto, dosti ugleda med komunisti in precej klerikalne morale — pa to ni pomembno, v glavnem za Doris oziroma Dorotejo, kot se je podpisovala, je bila skromna zidanica na Dolenjskem v zabačeni, revni vasi, polni ciganov in krjavljov, premalo »nobel«; ni bilo udobja, tušev, lepe kuhinje, čipkastih prtičkov in modernih ljudi, kot si domišljajo, da so v Piranu. Zgodilo se je, kar se je moralo in kar se zgodi moškim, ki postanejo šibki pod težo ljubezni; Anton je zapustil zidanico, nič več ni hodil tja, čeprav je tudi prodal ni. Tako se je odpovedal že drugi stvari, ki ga je veselila. Tretja odpoved je veljala meni. Doris me ni prenesla, ker je vedela, da sva z Antonom skupaj veseljačila, da sva spila marsikateri liter vina in pokavsala marsikatero Primorko, Štajerko, Kranjico, pa tudi kakšno tujko; rekla mu je, da sem pijanski gnoj, in zahtevala, da me odstrani iz svoje bližine. In to je tudi storil, saj je bil popolnoma zacopan vanjo. Nekega dne sva se srečala, in ko sem se že razveselil, da ga bova skupaj posrala, je rekel; »Moraš mi oprostiti in me razumeti, Doris te ne mara in jaz hočem imeti mir in, saj me razumeš.« Razumel sem ga in mislil, da to ne bo dolgo trajalo. Anton vendar ni bil moški od muh — jo bo že ukrotil! A je ni. Samo če je bila daleč stran, si je upal popiti čašico z mano. Tako je to bilo, vidite, tako je iz veselega dedca nastalo nekaj drugega. In jaz ga nisem nikoli prej imel za slabiča, nasprotno, včasih sem se celo bal njegove močne volje!

No, potem je prišel trenutek slovesa med Antonom in Doris, kajti *treba je bilo spet pluti*. V skladu z večjo porabo in Dorotejinimi zahtevami je bilo potrebno več denarja in Anton Klemp se je vkrcal na tujo ladjo ter služil mastne devize. Najprej je bil leto dni na ladji za generalni tovor, potem se je za dvojno plačilo preselil na tanker. V tem času je nekajkrat na kratko prišel domov in gojil misel, da bo kupil hišo na kakšnem dalmatinskem otoku — primorska klima je jasno bolj ustrezala Doris in hiša v Dalmaciji bi bila čisto nekaj drugega kot tisto revno Podbočje bogu za ritjo.

Lahko rečem, da je po treh letih plovbe na tujcu, in to še na tankerju, kjer so plače zaradi nevarnosti dvakrat večje, prišel domov bogat. Prej ni imel avtomobila, zdaj pa si je kupil najnovejši model iz tovarne Volvo. Doroteja je hodila okoli v skladu s plemiškim imenom, ki ga je nosila, v krznu in usnju, njen oče pa je pil samo še Chivas Regal in vsi so bili zelo srečni, in to je vodilo, seveda, v eno samo smer — v to, da je čas za poroko.

Tedaj je naredil Anton nekaj nenavadnega za svoje nove razmere — izprosil si je dva prosta dneva in se odpeljal v svojo staro zidanico. Kaj se mu je tam zgodilo, mi je pripovedoval nazaj grede, ko sva se po naključju srečala in si je upal vzeti deset minut za kozarček z mano.«

Do tega dela pripovedi kapitan ni niti enkrat dvignil kozarca, jaz pa sem menda naredil dva krajša požirka. Zdaj si je vzel čas, da je zajel malo več sape in vlil nekaj dobrega viskija vase. Tudi jaz sem malo odpil

in vmes razmišljal o zgodbi, ki se je zvijala v moja ušesa — zakaj mi jo pravzaprav pripoveduje? Gotovo zato, ker ima zgodba o Antonu Klempu nekaj skupnega z njegovo lastno. Poanta je gotovo v tej ženski . . . Čeprav zgodba do tu ni bila kdo ve kako dramatična, me je le pritegnila. Če nič drugega, bo vsaj klasična ljubezenska zgodba, kakršne se dogajajo pomorščakom. Vprašal sem se, če imajo pomorci kakšen svoj bilten ali revijo, ki bi objavila literaren prispevek. Kako se bo torej razpletlo? Sicer se pa še ni popolnoma zapletlo. Kje so duhovi, ki mi jih je obljubil moj pripovedovalec?

Kapitan je nadaljeval;

»Mogoče se je Anton zavedel, kam je zašel. Mogoče je tudi vedel, kakšna past za svobodoljubnega moža — pa še pomorščaka — je taka ženska, kot je bila Doris. Mogoče je zato zapotoval v Podbočje, da še enkrat uredi vse miselne stvari sam s seboj. Skratka, pri sosedih si je kupil vina in se zaprl v zidanico. Medtem ko ga ni bilo, je hiša z vsem, kar je bilo v njej, seveda propadala. V posteljnini je bila vlaga, v lesu črvi, pod podnicami miši, v kleti plesen — ampak Anton je sedel za mizo ob petrolejki in počasi pljučkal vino. Menda je to trajalo nekaj ur. Potem je, že zelo pozno ponoči, slišal pred vrati šum in takoj za tem praskanje po vratih in zaradi cviljenja je vedel, da gre za psa, in ker je že pomislil na psa, se je seveda spomnil svoje zapuščene Šare; in ko je odprl vrata, je bila res Šara, stara, dobra Šara — kar na hrbet se je vrgla od sreče, da je našla svojega pobeglega gospodarja. Anton jo je trepljal in gladil in vse je bilo tako, kot mora biti, če se srečata po dolgem času pes in gospodar. Dal ji je jesti salamo in piti vodo iz njene stare sklede. Bila je njegova sopotnica na mnogih ladjah, preplula je vse zemeljske oceane in mnoga manjša morja in Anton si je mislil, da je srečanje z njo kot nalašč za čas, ki ga je preživeljal. Menda je pomislil tudi na to, da preveč žrtvuje za Dorotejo. Ampak ni si mogel pomagati, do vratu je bil v tej stvari in ven ni mogel več — niti ni hotel. Doroteja je bila pač več kot psica mešane pasme, plesniva zidanica v zakotni vasi in zapit prijatelj, ki je poleg tega tudi oženjen, pa čeprav je z njim preživeljal svoje »rane radove«.

Šara je čez kako uro začela ovohavati vrata in Anton ji je odprl. Psica je pomahala z repom in ga — baje — zelo žalostno pogledala pa odšla v noč. Ker je ni bilo nazaj, je Anton čez nekaj časa vrata zaprl in šel spat.

Presenečenje je prišlo naslednji dan. Šel je obiskat kmeta, pri katerem je pred tremi leti pustil Šaro. Na verigi pred hišo je bil popolnoma tuj pes. Kmet ga je povabil noter in mu postregel s sadjevcem. Na vprašanje, kje ima Šaro, je odgovoril, da je poginila štiri dni po njegovem odhodu in jo je zakopal pod drevo na dvorišču. Anton tega ni mogel verjeti; trdil je, da je bila Šara ponoči pri njem. Kmet pa je vztrajal pri svojem; poginila je štiri dni potem, ko je Anton odšel. Kmet je celo dolžil svojo »ta staro«, da jo je zastrupila. Potem sta šla k drevesu, pod katerim naj bi bila pokopana

psica, in Anton je pripravil kmeta do tega, da je začel kopati. Zares je odkopal nekaj pasjih kosti. Če je še tako gledal okoli hiše, šare ni bilo nikjer in novi pes na verigi se je sovražno vedel, zato se je Anton nazadnje vdal in se odpeljal nazaj k svoji Doroteji na Primorsko. Nekaj časa je še razmišljal o nenavadnem primeru in ni mogel verjeti, da bi bila Šara mrtva. Vendar ni imel navade, da bi se bil ukvarjal z duhovi, in kmalu je imel toliko opravka z Dorotejo, da se psice tudi spomnil ni več.

Vse je potekalo, kot je treba. Domača firma, pri kateri se je spet zaposlil, mu je dala trisobno stanovanje v središču mesta, sam pa je za malo denarja kupil staro hišo na otoku, na katerega je v rani mladosti hodil na počitnice; to je bil majhen otok, precej daleč od obale, na katerem je živel kakih petdeset domačinov v majhnih, raztresenih skupinah hiš. Ukvarjali so se z vinogradom in nekoliko manj z ribolovom, v glavnem so bili sami starčki, ki so se jim otroci raztepli po svetu. V bližnji sosesčini tega otoka je bil še en otok, mnogo večji, na katerem so bili hoteli in plesišča in dobre gostilne; med malim in velikim otokom je na redni progi vozila majhna barka, tako da mondeno turistično življenje ni bilo predaleč, to pa je bilo pomembno za Doris.

Poročila sta se in šla tja na medene tedne. Hodila sta na večji otok jest ribe in plesat ter se sprehajati na promenado turističnega letovišča, zvečer pa sta se z ladjico vračala na svoj otok v hišo na hribu. Podnevi sta bila na obali, se sončila, plavala in tako dalje, kot se spodobi . . . ponoči pa, domnevam, sta imela kar vroč seks, sicer Anton ne bi bil tako tragal za njo.

A kot zmerom: NAVIGARE NECESSE EST. Anton je šel spet na morje, tokrat z domačo ladjo. Zdaj se je omejil na krajša potovanja, največ za tri, štiri mesece. Vendar ni dobro vplivalo na Doris, da je Anton odhajal. Vsakič, ko se je vrnil, jo je našel bolno, zmerom je bilo kaj narobe z njenim zdravjem. Medtem ko je on plul, je ona prebolevala vse mogoče bolezni, o katerih je dobival na ladjo žalostne telegrame. Ko je bil nekaj časa doma, si je opomogla in ozdravela, ko je odšel, je pa zbolela in trpela. To je bilo zelo mučno, kajti Antonova potovanja so bila polna telegrafskih obvestil o Dorotejinem zdravstvenem stanju, ki jih je včasih pošiljala ona sama, še večkrat pa so bili podpisani njeni zaskrbljeni starši. Po enem od kratkih potovanj so ga poklicali na zaupen pogovor in ob Chivasu Regalu, ki ga je prinesel z ladje, je zvedel, da želijo, naj zapusti morje in se zaposli na kopnem. S posredovanjem Dorotejinega očeta mu ne bo težko dobiti delovnega mesta pri firmi doma. »Naša hči ne more živeti sama,« so rekli, »to ni nobeno življenje zanje. Ženska mora imeti moža, ki je vedno ob njej. Naša Doris je slabega zdravja in šibke konstitucije.« No, če je bila ta šibke konstitucije, potem sem jaz mazač stroja in ne kapitan . . .

Anton se je odločil, da jim ustreže. Zaposlil se je pri svoji ladijski firmi kot dispečer ali agent ali kaj že. Zdaj ni mogel več niti na svoj dalmatinski otok, ker je imel samo toliko dopusta kot vsi drugi zaposleni državljani in ne več po tri mesece kot prej. Z Doris sta živela v trisobnem

stanovanju v bloku in se za vikende vozila z volvom na obiske k njenim staršem v Piran, kjer so v veliki jedilnici s pogledom na morje prirejali razkošna nedeljska kosila, ob sončnih popoldnevih posedali na vrtu z angleško travico in pljuckali Chivas Regal, zvečer pa gledali televizijo in se pogovarjali o denarnih zadevah, ki jih je njen oče zelo ljubil, saj je bil eden od vrhovnih oblastnikov v občini. Anton se je, mimogrede povedano, zelo navadil na Chivas Regal, kar mu ni bilo težko, saj ga je dobival po nabavni ceni od shiphandlerjev ali pa so mu jih dajali kapitani ladij, s katerimi je imel posla, enako pa mu je bilo dostopno tudi drugo luksuzno blago, s katerim je zalagal Doris in njeno familio. Vidite, kam je padel moj prijatelj Anton Klemp. Na zdravje!

Kapitan si je nalil novo količino Chivasa Regala v kozarec in ob pogledu na etiketo na steklenici in ob zadnjem delu pripovedi, se mi je zazdelo, da je Anton on sam — pa ni bil. Chivas Regal je zelo dober viski, sem vsakič znova ugotavljal ob vsakem požirku. Meni je bil žal dostopen samo na tej ladji. Doma sem moral biti mnogo bolj skromen.

Kapitan je nadaljeval;

»Tako življenje pa je prineslo Antonu svoje posledice. Cele dneve je moral sedeti v uradu in gledati ladje, ki so prihajale in odhajale pred njegovim nosom; še bolj ga je žrlo, ko je moral sam na ladjo zaradi poslov in je tam videval normalne, zdrave pomorščake, ki so pluli po morjih — tako je on takrat mislil, sicer pa veste, da pomorščaki niso zdravi, sploh pa ne normalni, ampak ravno nasprotno; seveda se tisti, ki ne morejo pluti, tega ne zavedajo. Še zmeraj se živo spomnim svojega profesorja s pomorske šole, ki je rekel na začetku svojega prvega predavanja: »Fantje, če je vaš življenjski cilj preživeti tri četrtine življenja med napol norimi moškimi, ste prišli na pravo šolo.« No — za Antona, ki mu je manjkalo še dve leti do štiridesetega, je bilo življenje v pisarni morilsko in grizlo ga je, da vendar ni študiral tako težke šole, kot je pomorska, za to, da bo pri najboljših letih trohnel v pisarni. Vdajal se je viskiju in postal len in bolehen. Kadar je bil doma, je posedal pred televizorjem v copatah in ob nedeljah gledal nogometne tekme, čeprav ga ni nogomet prej čisto nič brigal. Medtem je Doroteja dobro živela in cvetela, naredila je izpit za avto in se vozila z volvom okrog, obiskovala je svoje ljube roditelje, s prijateljicami se je vozila v Trst kupovat, modni fotografiji so jo slikali za modno revijo, čeprav je imela po mojem še zmerom veliko rit, in počasi je pripeljalo tudi do tega, da je šla včasih s kakšnim švalerjem spat.

Tako je bil moj Anton izgubljen, kapitan brez ladje, domač zapečkar in copatar, ki ga je žena izkoriščala v svoje namene in ga varala pred nosom na njegov lastni račun.

Ampak! Anton je bil le Anton in v njem je kljub vsemu tlela neugasljiva iskra. Nekega dne je nenadoma in brez kakršnegakoli posvetovanja z Doris na firmi zaprosil za ladjo, in to ne za kakšno lokalno ladjo do zahodne Afrike in nazaj, ampak za linijo okrog sveta. Kapitanov je imelo

naše pomorstvo od nekdanj pre malo, zato je dobil poveljstvo na ladji brez težav. Doris je postavil pred dejstvo in nič ni pomagalo, da je v trenutku dobila hudo vnetje ledvic; njeni starši so se zgražali. Vse skupaj seveda ni bilo nič; tisti dan, ko je ladja odplula, so vsi prišli nanjo, popolnoma zdrava Doris in oba starša in z nje so odšli, polni Chivasa Regala in štek Marlboro rough. Njenemu očetu ni bilo težko teh dobrot nesti čez kapijo, ker so vsi poznali njegov opel-rekord in ga ni nihče ustavljal, saj je bil po vsej regiji znan družbeno-političen delavec.«

Kapitan je umolknil, srknil požirek in vstal.

»Moram si malo pretegniti noge,« je rekel. Stopil je k oknu in gledal ven. Jaz sem si natlačil pipo, in ko je zagorela, sem vstal še sam in se postavil k drugemu oknu. Kapitanova kabina je gledala na sprednjo palubo, ki je bila osvetljena kot praznično mesto. Vse luči so ves čas gorele, da se črni razbojnik ne bi mogli neopazno priplaziti na ladjo. Spodaj sta ob ograji slonela ogromni timunjer in malo manjši mornar, ki sta imela prvo nočno stražo na palubi; oba sta držala v rokah železne kavlje in gorje črni glavi, ki bi pokukala čez rob palube! Razčesnila bi jo kot zrelo melono. O tem, kako je mazač stroja z mačeto odsekal roko zamorcu, ki je skušal skozi lino splezati v njegovo kabino, sem pisal v Popisovalci inventarja, pa naj vseeno povem; zamorec je padel v morje, roka pa v kabino. Mazač jo je pobral in vrgel za njim; »Na, pa jo požri!« je zavpil. V teh krajih in okoliščinah ena roka ne pomeni nič.

Medtem se je kapitan vrnil k svoji ljubezenski povesti, ki mi jo je pripovedoval, ne da bi bil sedel, ampak se je sprehajal po kabini, s kozarcem v roki. Vsak požirek tega viskija je bil doživetje, res.

»Po nekaj mesecih plovbe in pristanišč sta si Anton in Doroteja izmenjavala telegrame; njeni so bili polni tarnanja, njegovi pa tolažilni, vendar ne več tako iskreni, kot bi bili kdaj prej — nekje na Pacifiku je na začetku plovbe od Vancouvra proti Japonski dobil telegram njenih staršev, v katerem so mu sporočali, da je Doris resno zbolela, da njeno življenje visi na nitki in bi bilo močno zaželeno, da pride čimprej domov. Toda kako? Naj obrne ladjo nazaj in jo pusti v Vancouvru brez kapitana? Zaradi bolne žene, ki jo ima doma? Pred njim je bilo kakih štirinajst dni plovbe. Ladjo bi lahko zapustil šele v Jokohami, če bi medtem firma poslala tja drugega kapitana. Štirinajst dni, če ne celo nekaj tednov, odvisno pač od okoliščin plovbe. Ni mu bilo prijetno, vendar si je mislil — zdaj je bil že spet večji realist — da gre vendarle za značilen blef in Doris ter njeni starši izsiljujejo. Že prej je zbolevala vsakič, ko je odpotoval, in zmerom, ko je prišel domov, je bila v bistvu zdrava. Nima smisla, da se sekiram, si je mislil.

Čez nekaj dni je pa prišel nov telegram; Doroteji so štete zadnje ure. Niti pisati mu ne more več. Kakšna bolezen jo jemlje — o tem ni bilo ničesar. Podpis; užaloščeni starši. Nekaj je le moralo biti, kajti s smrtjo niso doslej še nikoli grozili. Antona je peknilo, a kaj je mogel storiti? Zdaj tudi poti nazaj v Vancouver ni bilo več, ladja je bila že predač proč.

Skušal je dobiti telefonsko zvezo z domom njenih strašev, pa ni šlo. Anton je bil v dilemi — nekaj časa je mislil, da je še zmerom vse skupaj njihova igra, nekaj časa pa, da je navsezadnje vse skupaj res. Začel se je bati za Doris. Njegov novi realizem gor ali dol — bil je zacopan vanjo kot svinja v svoje korito — pardon! Na srečo — ali nesrečo, kakor se vzame — je bila tu velika zaloga Chivasa Regala in Anton je skrbel za to, da ni zastajala v skladišču — tako kot bova tudi midva skrbela za to, vi in jaz; ampak, jamčim vam, da je na ladji še dvesto dvanajst teh steklenic, polnih — in potem so tu tudi druge znamke, ki niso dosti manj vredne. Naj vas ne skrbi!»

»Ne, saj me ne,« sem rekel. In potem, ko se mi je zdelo, da se je barba nekam zgubil vase, ker nekaj časa ni spregovoril. »In kaj je bilo v resnici z žensko?«

»V resnici je umrla. O tem so ga starši suhoparno obvestili z naslednjim telegramom, ne da bi bili kakorkoli omenili, za kakšno bolezen je šlo. Saj je bila stara komaj osemindvajset let! Ampak o njeni bolezni iz telegrama ni zvedel nič.

Plovbo je nadaljeval s pomočjo sreče, viskija in svojih častnikov. Medtem so Dorotejo pokopali na domačem primorskem pokopališču in starši so ga tudi o tem pedantno obvestili. Posadka ladje je za vse to vedela, saj se je Antonu poznalo na zunaj, kaj je doživljal, pa tudi telegrafist, prek katerega so šla vsa sporočila, ni bil molčeč človek, saj je rad pil metakso in brbljal; nekoč sem z njim plul in vem, da je svoje pijančevanje razlagal s tem, da živi pod stalnim pritiskom petdeset tisoč voltov, ki se pretakajo skozenj iz ladijske telegrafske aparature in da mora to napetost tlačiti in nevtralizirati, za to nalogo pa je najboljša metaksa. Posadka je torej sočustvovala s kapitanom . . . in tako je vožnja do Jokohame minila in tam je Anton sedel na letalo in odletel domov, na ladjo pa je prišel drug kapitan. Neljubi stroški za firmo, a kaj se more? Včasih morajo plačati letalo celo mazaču stroja, ki mu je pod častjo opravljati delo snažilca, torej je treba plačati pot tudi kapitanu, ki mu je umrla žena, čeprav je pogreb že zamudil.«

V tej stopnji povesti je kapitan P. hodil po kabini gor in dol in nekajkrat stopil do vrat in pogledal na hodnik; potem je dopolnil viski v kozarcu in ga dolil še v mojega. Tudi jaz nisem ves čas sedel, ampak sem včasih stopil do oken in gledal dol, kot bi pričakoval, da se bo spodaj na palubi začelo kaj dogajati. Videl sem pa še zmerom samo velikega timunjera in malo manjšega mornarja od prve nočne straže z železnimi kavli, pa še teh dveh ne zmerom, ker sta šla včasih na krmo ali na drugo stran palube, ki mojemu pogledu ni bila dosegljiva. Poleg tega sem vedel, da imata v ladijski pisarni ob dviznem mostičku bakso piva.

»Anton je šel takoj po vrnitvi v domovino na obisk k Dorotejinim staršem, da zve, kaj jo je ugonobilo, in da mu pokažejo njen grob. O tem obisku mi je sam pripovedoval nekaj tednov pozneje, ko je veseljačil po Portorožu in tam okrog in se ni več bal družiti se z mano. Starši so seveda

zvalili krivdo za njeno bolezen nanj, čeprav je šlo za vnetje trebušne slinavke, za kar prav zares ni mogel biti kriv on, ki je bil daleč stran. »Če bi je ne bil zapustil, bi se to ne bilo zgodilo,« so bevskali vanj in še take kot; »Zares ljubeč mož ne gre nikoli stran od svoje žene« in »imel si vse možnosti, da živiš z njo, kot se spodobi« in »naša uboga Doroteja si tega ni zaslužila.« Anton je opravil svojo dolžnost, ali bolje, poslednji ostanek svojih dolžnosti, in šel na njen grob; tam je malo meditiral in mu je bilo nekaj časa hudo, mi je rekel, potem je šel v neko kripto za cerkvijo in si ga tam od nerveze vrgel na roko; nato je šel še enkrat k njenim na obisk, da bi dokazal, da je vendarle storil vse, kar je bilo v njegovi moči, in tam je prišlo do besne debate o tem, da so ji pravzaprav ONI dali jest zastrupljeno meso in ne on, in pravzaprav spadali k javnemu tožilcu, in na koncu so skupaj razbili eno steklenico Chivasa Regala na verandi, in to je bila zadnja steklenica tega viskija, ki jo je Anton prinesel v to hišo.

Kar je Anton pozneje čutil ob izgubi Doris in ob vsej tej stvari, je bila nostalgija za lepimi časi, ko je vladala med njima vroča ljubezen, zlasti za tistimi prvimi časi (ki so ponavadi tudi edini kaj vredni), sicer se je pa dosti hitro postavil na noge in na začudenje enih in zgražanje drugih (in na moje veselje) zaživel tako, kot da sploh ni bilo tega nesrečnega primera. Imel je spet tri mesece dopusta in izkoristil ga je tako, da je pravljil denar v velikem stilu in ženske so se lepile nanj, ker je bil pač ves namazan z denarjem, sicer je bil pa tudi postaven mož, še ne štirideset let star, zabaven, širok in brez vseh vezi, še bolj brez kot kdaj prej — hkrati pa se je dalo včasih čutiti, da je v njem neki mračen kot, ki ga ne odkriva; vlekel je ženske, ja, jih je. Tudi moja žena je rada videla, da je prišel k nam. Moja žena ni taka, kot je bila Doris, ki ga je hotela odtrgati od mene — moje žene niso nikoli motili moji prijatelji, tudi on ne; če sem kdaj koga pripeljal sredi noči domov, mu je lepo postregla in vključila se je v vsako družbo in zabavo, moja žena ni mona, tako kot Doris, bog je nima rad, ene in druge . . .«

Po teh besedah si je kapitan spet oddahnil, stopil je do vrat in pogledal v kaniželo in tam je res nekoga zagledal, ker sem slišal, da se pogovarja in na koncu sem razumel, da je rekel; »Zbudita naslednjo stražo in glejte hkrati na vse strani.« Vrnil se je v središče kabine in pojasnil, da je bil pred vrati timunjer, ki je prišel povedat, da se okoli ladje smukajo neosvetljene piroge. Potem je stopil k mizi in odprl predal in po njegovih gibih sem videl, da je otežkal službeni revolver, ki ga je imel tam.

»Bojim se teh hudičev,« je rekel, »teh roparskih črnuhov.«

»Saj so reveži,« sem rekel, »grebejo se za svoje preživetje.«

»Naj se grebejo kje drugje, ne na moji ladji,« je rekel kapitan, »res je pa, da tile spodaj niso nič slabši od tistih, ki pridejo službeno na ladjo.

No, da nadaljujem — Anton je šel teden dni pred svojo naslednjo plobo v svojo staro hišo na otoku, da si malo spočije.«

Presenetilo me je, da je tako hitro našel ponoven stik s svojo zgodbo. V tistem trenutku me je namreč zaskrbelo, če ne lezejo zamorci iz pirog

pravkar skozi okna v mojo kabino. Ali sem jih zaprl? Črnuhi so imeli vrvi in kavlje, s katerimi so se znali povzpeti do katerekoli odprte line na ladji. Kapitanova zgodba mi je bila že malo dolgočasna — nekemu meni neznanemu človeku je umrla žena zaradi trebušne slinavke, kar je zelo banalna smrt za ljubezensko zgodbo — in kaj potem? Zgodbe bi lahko bilo konec. Nekoliko pozornejši sem postal ob omembi kapitanove žene — ki je menda rada sprejela kapitana Antona Klempa na obisk. Je mogoče tu stik obeh zgodb? In, ali črnici plezajo po vrveh v mojo kabino? In če, kaj mi lahko ukradejo? Stare kavbojke in umazane spodnjice, ki se namakajo v vedru? Lahko mi splašijo papigo, ki stoji na stojalu pri lini, in ta lahko sfrči ven in utone v temni noči in zbrozganem morju. Rekel sem kapitanu;

»Pogledat grem, če je okno v moji kabini zaprto. Takoj pridem nazaj.«

Kapitan me je malo očitajoče pogledal, ampak jaz sem bil že na poti ven in dol. Lina je bila zaprta in papiga je spala z glavo pod perutjo. Vsi moji zakladi so bili na varnem. Takoj sem se vrnil h kapitanu, kajti če mi že ni bilo škoda zgodbe — in zdaj sem bil zanjo že malo raztresen — bi mi bilo pa žal Chivasa Regala, ki ga je bilo še pol v steklenici.

Kapitan je spet sedel v svojem naslanjaču in takoj, ko sem sédel, je začel;

»To poslušajte zdaj! To — pa boste videli.

Anton je dobil poveljstvo na ladji, ki jo je imela firma v najemu — na njej je bilo pol domačih in pol tujih mornarjev, plula je pod tujo zastavo in se imenovala Annabel. Kot sem rekel, pred vkrcanjem je šel na svoj otok, da si odpočije od norega življenja in postsmrtnih mesecev svoje žene. Tam je zjutraj lovil ribe s sosedom, podnevi pa posedal v edini otoški krčmi in s starimi morskimi volkovi pil gosto črnino. Zadnji večer, preden so odšli z otoka in se vkrcali na Annabel, ni šel loviti in v krčmi se je zadržal malo dlje kot ponavadi in popil je kakšen liter več, kot je bil navajen — to pa zato, ker se je nad otok vrgla huda nevihta, in vi veste, kakšne so nevihte nad dalmatinskimi otoki; treskalo je, da se je vse treslo in bliski so bili tako močni, da je bilo svetlo kot podnevi. Šele ko je prvi nevihtni naval minil, se je pobral iz krčme in šel domov. Nekaj časa je motovilil po hiši in pospravljal in vmes še kaj srknil. Nevihta se je umirila v enakomeren dež in Anton je pričakoval, da bo tudi ta kmalu nehal, saj so nevihte nad otoki navadno kratke. Ustavljaj se je ob oknu in gledal v sivo temo, s katero so bili pokriti vinogradi doline, ki se je od hiše spuščala proti morju, kot bi jo nekoč iztesal ledenik. Seveda — mislil je na Dorotejo. Pred letom dni je bil z njo tu. Tu sta imela čudovite nočne seanse — vino in ljubezen (kitar menda ni bilo). Ne glede na to, da je vedel za resnico o njej in njuni kratki zvezi, si je moral priznati, da je bila pravzaprav edina ženska v njegovem življenju, v katero se je zaljubil, ki jo je ljubil. In to je trajalo tako malo časa! V treh ali štirih letih, kolikor jo je poznal, samo nekaj mesecev. V tistem trenutku nevihtne noči na otoku se je vprašal, ali mu je bilo usojeno, da bo ljubil tako kratko; Anton je bil

v tistem času v resnični stiski. V notranji stiski. Ko si star skoraj štirideset let, si res na višku moči — a hkrati se ti zdi, da si vse, kar je bilo prej, že zajebal in da stojiš pred popolnoma novim začetkom in se spuščaš v neznano; in zdi se tudi, da imaš za vse, kar ostane, še zelo malo časa. Antona je zaradi teh vprašanj, ki so se zgrnila nanj, nekaj časa zvijalo in nekoliko se je še pogovarjal z gosto črnino. Potem ga je le položilo na posteljo in dež ga je uspaval, najbrž veste, kako dež uspava, celo tu, na ladji.«

»Ali v šotoru — v šotoru je zelo prijetno v dežju,« sem dodal. Iz prejšnje nezanimive faze sem prišel v novo, v kateri sem se kar čutno preselil v bitje tega kapitana Antona Klempa in njegovega problema. Vse sem videl in čutil jasno, kot da bi šlo zame. Sicer pa nisem bil daleč od življenjske dobe, o kateri je bil govor, povrhu pa sem bil že sedem mesecev na morju in tudi sam sem imel nekaj doma — dom, kako znaš biti daleč in kako to človek občuti — pa če si še tako zajeban dom!

Kapitan si je oplaknil grlo in nadaljeval:

»Bilo je malo čez polnoč — tako mi je pripovedoval — ko ga je prebudilo trkanje na vrata. Dež je le rahlo rosil in na obzorju je bilo slutiti lunino svetlobo, ki je prodirala skozi razredčen sloj oblakov. Anton je rekel »naprej«, ne da bi se bil zavedal, da je obisk ob tej uri in na takem kraju čuden. Če je že kaj pomislil, je na to, da je prišel kak sosed z nujno prošnjo. Mogoče se je komu v sosesčini kaj zgodilo.

Pa ni bilo nič takega.

Vstopila je Doroteja. Menda je bila ognjena z lesketajočim se črnim dežnim plaščem, v laseh pa so se ji svetile dežne kapljice. Za njo je skozi vrata mrzlo zapihalo in zrak je bil poln vlage, kot je navadno po morskih nevihtah. Doris je zaprla vrata za sabo in se približala Antonu, ki se je v postelji dvignil na roke in začudeno gledal.

Kasneje mi je pripovedoval, da je bil kot omamljen — in niti ne toliko začuden. Zavedal se je, da to ne more biti res, nekaj mu je pa hkrati govorilo, da JE res. Strah ga ni bilo.

»Jutri torej spet pluješ?« je rekla Doris. Stala je ob postelji in od zgoraj dol gledala Antona. Od nje je puhtela vlažna vročina, ki je razganjala prejšnji hlad, je pozneje rekel Anton.

»Ja. Vkrcam se na ladjo Annabel,« je rekel Anton.

»And so, all the night tide, I lie down by the side,
of my darling — my darling — my life and my bride,
in the sepulchre there by the sea,
in her tomb by the sounding sea.

To je bila Annabel Lee. Je tako?« je zrecitirala Doroteja. Anton je samo gledal; ni vedel, da zna Doris kakšno pesem na pamet, sploh pa ne v angleščini. Potem je vprašala:

»Smem ostati kakšno uro pri tebi?«

Kaj naj bi rekel? Pokimal je. Sedla je na rob postelje. Bila je otipljiva, ni bila nikakršen duh! Njen mokri dežni plašč je šumel kot celofan. Anton ji ga je potegnil z ramen. Spodaj je bila gola — in mokra — in vroča.

Tako — mi je pravil Anton — sta se še enkrat ljubila. Prekosila je samo sebe iz svojih najboljših časov. Anton se je v najhujši spolni sli, kar jih je kdaj občutil, utapljal v njenem naročju. Vsa soba je dišala po dežju. Oba sta imela mokre lase. Anton je včasih s pogledom ošinil okno — popolnoma se je zjasnilo. Spodaj je morje šumelo v enakomernem toku, kot bi na dnu doline tekla reka.

Okrog enih ponoči je Doroteja odšla. Ogrnila se je v črni dežni plašč, pogladila Antona z mokro roko in rekla.

»Zdaj bom tudi na ladji s tabo. Ciao!«

Anton se ni vkrcal na Annabel. Srečal sem ga kmalu po tem dogajanju in kmalu potem, ko so za Annabel našli drugega kapitana in je odplula brez Antona. Na firmi je imel zaradi tega težave. Vseeno ga niso sunili v rit, dobil je svojo prejšnjo kopensko službo nazaj in Chivas Regal mu je bil še zmerom dostopen. To dostopnost je obilno izkoriščal. Ampak ko sva se nazadnje srečala, ni več trdil, da se mu je V RESNICI prikazala Doroteja. Rekel je, da se mu je samo sanjalo. Kaj mislite vi?»

»Mislim,« sem rekel in odpil malo Chivasa Regala na zdravje Antona Klempa, »da se mu je kar lepo sanjalo. In prvič in drugič.«

»O psici in pri ženi?«

»O psici in o ženi. Posebno o ženi je bilo lepo. Tudi jaz bi rad sanjal kaj takega. Ampak jaz kar naprej sanjam o tovarniških dimnikih, o dolгих vrstah delavcev, ki prihajajo zjutraj na delo in o tem, kako med odmorom na tovarniškem dvorišču pijejo pivo in jejo sendviče s poceni salamo, čeprav nimam nobene zveze s čim takšnim.«

»Torej ne verjamete, da je Anton srečal duhove?«

»Ne, tega pa ne verjamem, čeprav mi je všeč,« sem rekel.

»No, vam pa povem zgodbo do konca.

Po zadnjem srečanju z njim sem se spet vkrcal in me skoraj celo leto ni bilo nazaj. Ko sem se vrnil, sem zvedel, da je Anton precej obiskoval mojo ženo in ta mi je povedala, da je bil videti razrvan in nesrečen in da je ves čas ugibal, ali naj se spet vkrca ali ne, kar je bila čista posledica Dorotejine grožnje, da bo z njim na ladji (čeprav uradno ni trdil, da je srečal njenega duha). Moja žena mu je prigovarjala, naj se ne vda praznoverju — in viskiju — ampak naj se hrabro vkrca in bo že videl, da je z njim vse v redu in da duhov ni. In res, teden dni, preden sem prišel nazaj, je bila Annabel spet v pristanišču in Antona so postavili prav nanjo in prevzel je poveljstvo ter odplul. Tako sva zamudila zadnjo priložnost v življenju, da se še enkrat vidiva. Jaz sem bil nekaj časa doma, malo sem potoval po kopnem, ukvarjal sem se z ženo — pa pustimo ženo — bili so otroci, imam dva, ne, saj veste... Čez nekaj časa sem spet odplul; pa spet priplul; in nazadnje sem zvedel, da je Anton Klemp na tisti plovbi z Annabel izginil z ladje. Ne na kopnem, ampak na morju. V Japonskem morju. Šel sem na njegovo podjetje in vprašal, kako se je to zgodilo. Rekli

so, da je bil do vratu v Chivasu Regalu, da je med plovbo včasih omenjal članom posadke, da prihaja Doroteja ponoči k njemu in da je sicer dosti dobro opravljal svoje delo. Zvečer, preden je ponoči izginil, je rekel svojemu secondu, ko je zapuščal most, da je za njegovo ,erotično življenje dobro poskrbljeno'. Če ne bi bil že prej trdil, da prihaja ponoči k njemu njegova mrtva žena, taka izjava ne bi bila čudna, ker so bili že tri tedne na morju, brez kopnega, in takrat se precej sanja o ženskah, veste, tako pa...

Tako je njegova usoda zapečatenata pod naslovom ,pogrešan na morju'. Kaj pravite zdaj?»

»Ubogi fant,« sem rekel, »in tako ležita zdaj vsak v svojem sepulkru, ona na obali in on v morju in se božata z rahlimi prstki obrežnih valčkov...«

Videl sem, da me kapitan gleda s svojim značilnim, zbeganim pogledom. Oba sva imela skoraj vso vsebino steklenice Chivasa Regala v glavah in sem čutil, da mi oči lezejo skupaj; vendar priložnosti, da se zaprejo, še nekaj časa niso imele. Iz kanižele se je oglasilo kričanje in topotanje nog in v kabino je pritekel mornar s straže, z železnim kavljem v roki, s katerega je kapljala kri: »Barba,« je zavpil, »zlezli so gor!«

Oba sva planila na noge. Kapitan je segel v miznico po revolver. Tisto noč sem ga še nekajkrat videl, ne morem pa natančno reči, kdaj sem ga videl zadnjič. Zjutraj ga ni bilo več na ladji. Vendar sem o tem napisal vse v Popisovalcu inventarja.